

ՔԱՂԱՔԱԿԱՐՈՒԹԵԼԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ
ՅԱԿՈՒ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Հ. Գրիգորյան

Գ.

Շարաթ օր է, պիտի ածիլուի Գասպար աղան:

Սափրիչի մը խանութը կ'երթայ:

— Սանկ շուտ մը կ'ածիլե՞ս ինձի եւ մազերս ալ կը կտրե՞ս:

— Ինչո՞ւ չէ:

Գասպար աղա կը նստի աթոռին վրայ:

Սափրիչը, ատենական գործողութիւնները կատարելէ ետք, կը սապոնէ իր նոր յաճախորդը եւ կը դիմէ իր գէնքերուն:

— Քեզի սա կ'աղաչեմ, որ ածելիդ սուր ըլլայ, որովհետեւ իմ մօրուքս քիչ մը սերթ է, վերջը դուն ալ կը չարչարուիս, ես ալ:

— Հանգիստ եղէք, — կը պատասխանէ սափրիչը, սուր ածելի մը ընտրելու երեւոյթը առնելով:

— Գիտնալու էք, որ փերտահ ալ չեմ ուզեր. սանկ վրայէն թեթեւ մը անցնելու ձգելու է:

— Ճանըմ, հոգ մի' ընէք. սափրիչ կայ, սափրիչ ալ կայ, — կ'ըսէ սափրիչը եւ ածելիով սպառազիտեալ կը

մօտենայ Գասպար աղային:

— Շատ աղէկ:

— Գլուխդ սանկ դիր նայիմ:

— Դրինք:

Գործողութիւնը կը սկսի, որուն անմիջապէս կը յաջորդէ արիւնհեղութիւնը:

— Կտրեցիր, եղբայրս, կամաց ըրէ քիչ մը:

— Պզտիկ չիպան մը կար հոն, ա'ն արունեցաւ.

չուպա պէրպէրի թրաչ եղեր ես:

— Ասդին ալ կտրուեցաւ:

— Հոն ալ մազը ծուռ բուսեր էր. անանկ պէրպէր մը ունիս եղեր որ...

— Մնօտիս վրա՞ն հապա...

— Մնօտդ կերկի բռնեցիր տէ անկից եղաւ: Մի' վախնար դուն, ես զանոնք հիմա քիչ մը բամպակով կը թխմեմ:

— Վազ անցայ, պապամ, հոգիս ցաւեցաւ, երեսս կրակի պէս կ'էրի կոր:

— Սանկ թեթեւ փերտահ մը ընեմ ու երեսդ անուշահոտ քացախով լուամ նէ կ'անցնի, բան չի մնար:

— Չեմ ուզեր փերտահ, չեմ ուզեր, լմնցուր:

— Առանց փերտահի չ'ըլլար:

— Ճանըմ, գլուխն իմս չէ՞ մի:

— Գլուխը քուկդ է, բայց ամէն խանութ պատիւ մը ունի. ածիլուելու մազեր կան տակաւին երեսիդ վրայ ասդին անդին: Ասանկ ձգելը մեզի անպատուութիւն է: Դուն սանկ դիր գլուխդ եւ հանգիստ եղիր:

— Պէ ճանըմ, զօռով զիս տանջե՞լ կ'ուզես, ի՞նչ ըսել է աս. ես քու խաղալի՞քդ եմ, պատիւդ պաշտպանելու համար իմ երե՞սս ընտրեցիր ասպարէզ, դահիճի պէս

գլուխս տնկուեր կեցեր ես:

— Բարկացած կ'երեւաք կոր, անոր համար չեմ ուզեր պատասխանել. միայն կ'աղաչեմ, որ քիչ մը համբերէք ու լմցնենք սա գործը:

Սափրիչը կը յաջողի նստեցնել Գասպար աղան, որ, գլուխը սափրիչին տրամադրութեան տակ դրած, անոր ածելիին քերթուածներուն վանկերը կը համրէ ահռաները սեղմելով: Բայց վերջապէս համբերութիւնը կը հատնի եւ յանկարծ աթոռէն կը ցատկէ՝ ըսելով.

— Հերի՛ք, պէ՛ մարդ, հերի՛ք, արեան մէջ ձգեցիր երեսս:

— Լմնցաւ, — կը պատասխանէ սափրիչը եւ պաղ ջուրով կը լուայ Գասպար աղային երեսը:

— Էօ՛Ֆ, էօ՛Ֆ...

— Տե՛ս, դադրեցաւ արիւնը, չորս տեղէ միայն կը բխի կոր, ան ալ քիչ մը փուտրայով կ'անցընենք հիմա:

— Ըրէ՛, եղբայր, ինչ որ պիտի ընես եւ լմնցուր. պիթտիմ, պէ ատամ, պիթտիմ:

— Չեմ ուրանար, որ մօրուքդ քիչ մը սերթ է:

— Առաջուց ըսինք ձեզի, էֆէնտիմ:

Սափրիչն իւր բոլոր ուժը կը սպառէ բրինձի փոշիով դադրեցնելու համար արիւնահեղութիւնը, բայց չի յաջողիր:

— Հարիւր տրամի մօտ արիւնս հանեցիր, պէ ատամ:

— Մօ՛, սա չիչէն տուր:

Աչկերտը սրուակ մը կը բերէ. պարունակութիւնը դժոխային քարէ պատրաստուած բաղադրութիւն մը ըլլալու էր, որովհետեւ ամէն անգամ որ փետուրի մը ծայրով կը քսէր այն ջուրէն Գասպար աղային երեսը, Գաս-

պար աղան զժոխային ցաւեր կը զգար եւ վեր վեր կը ցատկէր:

— Ահա լմնցաւ, սիրտդ հանգիստ ըլլայ, — ըսաւ սափրիչը Փասպար աղային, սրուակը աշկերտին տալով:

— Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, — պատասխանեց Փասպար աղան:

— Հիմա մագերդ:

— Ձէ, չէ, չեմ ուզեր, մագերս թող մնան ըսելը, հինգնոց մը նետելը եւ դուրս ելլելը մէկ ըրաւ Փասպար աղա:

— Այսչափ ալ աքսի մարդ բնաւ տեսած չունէի, — մրմոռաց ինքն իրեն սափրիչը:

Իսկ Փասպար աղա ինքզինք փողոցին մէջ գտնելուն պէս հառաչեց ու ողբաց սապէս.

— Աս ի՞նչ թոհա՞ աշխարհ է, գլուխնուս պիլէ տէր չենք կրնար կոր ըլլալ...

Դ.

Մելքոն աղա, խոնջած ցերեկուան աշխատութիւններէն, կարողութիւն չունի հետիոտն երթալ տունը, Սամաթիա, ուստի կ'որոշէ թրամուէյով երթալ եւ ինքզինք կը նետէ թրամուէյի կառքին մէջ, ուր մէկ մարդու համար տեղ մնացած էր միայն: Հագիւ կը նստի Մելքոն աղա եւ ահա միջին հասակով գիրուկ անձ մը կը մտնէ կառքը եւ Մելքոն աղան տեսնելով՝

— Շատ ուրախ եմ, — կ'ըսէ, — ձեզի հոս տեսնելու համար:

— Ես ալ նոյնպէս, — կը պատասխանէ Մելքոն աղա:

— Ձեզի խօսելիք ունիմ, բայց նախ եւ առաջ կրնա՞ք արդեօք ինծի ալ ձեր քովն առնել, սանկ քիչ մը իլիշմիշ ըլլամ, սանկ պզտիկ տեղ մը բանաք նէ, բաւական է ինծի համար, ես կրնամ սղմիլ, արդէն պզտիկ մարդ մըն եմ:

Մելքոն աղա իր բարեկամին տեղ շինելու համար ասդին կը դառնայ, անդին կը դառնայ, աջ ծուկը ձախին վրայ կը դնէ, պզտիկնալու կը ջանայ: Մելքոն աղային այս ճիգերուն միջոցին՝ բարեկամը.

— Ա՛հ, ինքզինքդ ինծի համար անհանգիստ մի՛ ընեք, ես կրնամ հոս սղմիլ, — կ'ըսէ եւ որպէս թէ տեղ գտած է, Մելքոն աղայի ծուկին վրայ կը նստի:

— Անհանգիստ չըլլաք...

— Ամենեւին, ամենեւին, դուք ձեր հանգիստը նախեցէք. կարծեմ թէ ձեզ քիչ մը անհանգիստ ըրի:

— Ոչ:

— Ձմեռ է հիմա, սըխ նստինք նէ կը տաքնանք:

— Այո՛:

— Եթէ անհանգիստ եղաք, կ'աղաչեմ ըսէք:

— Ո՛չ, — կը պատասխանէ Մելքոն աղա, որ հագիւ կրնայ չունչ առնել:

— Ինչ կայ, ինչ չկայ նայինք, Մելքոն աղա:

— Ոչինչ:

— Տունը ի՞նչպէս են, չոճուխները աղէ՞կ են:

— Խաթրդ կը հարցնեն:

— Ողջ ըլլան:

Մելքոն աղային ծուկները կը սկսին թմրիլ. քրտինքը ճակտէն կը վազէ. ի՞նչ ընէ, քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ, որ մեր բարեկամները չվշտացնենք ոչինչ բաներու համար:

— Վայ կիտի Մելքոն աղա վայ, ասանկ հէ՞... զիրար պիտի տեսնենք եղեր թրամուէյի մէջ. աղբա՛ր, ուհաթ չնստի՞ս, սանկ ոտքերդ չերկնցնե՞ս...

Մելքոն աղա չի պատասխաներ, ոտքի կ'ելլէ եւ իր տեղը բարեկամին կու տայ:

— Ի՞նչ, անհանգի՞ստ եղար:

— Չէ, այսօր շատ նստեցայ տէ, ատոր համար ոտքի վրայ կայնիլ կ'ուզեմ քիչ մը:

— Ատ ուրիշ. ես կարծեցի, որ անհանգիստ եղաք: Էյ, Մելքոն աղա, սա թրախոման մեր ազգին տունը կը քանդէ կոր, ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը. քանի կը մտմտամ կոր նէ խելքս կը թոցնեմ կոր:

— Իրաւունք ունիք:

— Բայց այս խնդիրը խիստ կարեւոր բան մըն է, անանկ երեսի վրայ ձգուելու խնդիրներէն չէ:

Եւ Մելքոն աղայի թեւը կը քաշէ ուժով, որպէսզի անոր զգացնէ խնդրին կարեւորութիւնը:

— Այնպէս է, — կը պատասխանէ Մելքոն աղա:

— Եղբա՛յր, մեր ազգին մէջ այս բանին կարեւորութիւն տուող չկայ, — կը յարէ բարեկամը, ոտքերովը Մելքոն աղայի ոտքերուն զարնելով:

— Կը հասկնամ կոր, աղբա՛ր, կը հասկնամ կոր:

— Այնպէս որ թրախոմա տալու կարողութիւն չունեցող խեղճ աղջիկները տունը մնալու կը ստիպուին կոր... աս ի՞նչ սարսափելի բան է, աղբար, չպատասխանե՞ս...

— Ի՞նչ պատասխանեմ...

— Մահու եւ կենաց խնդիր մըն է այս:

Բարեկամը ամէն խօսելուն կա՛մ ձեռքովը Մելքոն աղային կուրծքին կը զարնէ, կա՛մ ոտքովը անոր ոտքե-

րուն վրայ կը կոխէ, կա՛մ անդին կը հրէ եւ կամ ասդին կը քաշէ: Եւ խօսք հասկցնելու այս եղանակն հազուադէպ չէ մեր ազգին մէջ: Տեսակ մը պերճախօսութիւն, որ ունկնդիրները ծեծելու մէջ կը կայանայ:

— Իրաւունք ունիս, ճանրմ, բայց ես ի՞նչ ընեմ: Ըսածդ կը հասկնամ կոր:

— Կը հասկնաս կոր, բայց անտարբեր կը կենաս կոր, պապամ, — կ'ըսէ Գասպար աղան եւ Մելքոն աղային թեւն ուժով կը սեղմէ:

Կառքին մէջ գտնուողները կը խնդան այս տեսարանին վրայ, բայց մեր բարեկամը չի հասկնար եւ կը շարունակէ ծեծել Մելքոն աղան, որուն համբերութիւնը կը հատնի եւ կառքը Չէնպէրլի-Թաշ հասնելուն պէս ինքզինքը կառքէն դուրս կը նետէ:

Ի՞նչ ընէր Մելքոն աղան, կրնա՞ր ըսել բարեկամին, որ ըրածը քաղաքավարութեան դէմ էր, անկրթութիւն էր: Ո՛չ: Քաղաքավարութիւնը բացարձակ կերպով կը դատապարտէ անկիրթին անկիրթ ըսելը, ուստի Մելքոն աղան անկիրթ երեւալէն լաւ համարեց ծեծ ուտելը:

Այս տողերը գրողն ալ օր մը այս տեսակ երկու պերճախօսներու մէջտեղը գտնուեցաւ դժբախտաբար եւ մազ մնաց, որ ոսկորները ջարդուբուրդ ըլլային, եթէ գլխախրտ մէկը վարպետութեամբ չազատէր զինք:

Բայց այս պերճախօսներէն աւելի սարսափելիները կան:

Պատմենք:

Ե.

Սեդրակ աղան կօշկակարի մը խանութը կը մտնէ — Բարեկա՛մ, — կ'ըսէ կօշկակարին, — զոյգ մը կօշիկ կ'ուզեմ ապսպրել:

— Շատ աղէկ:

— Կօշիկներուն քիթը նեղ ըլլալու չեն:

— Հիմակուան մոտայէն չէք ուզեր ըսել է:

— Միայն կ'ուզեմ, որ ոտքս կօշիկին մէջ կարենայ շարժիլ. նեղ ոտքի աման չեմ ուզեր, որովհետեւ նասըլ ունիմ:

— Գլխուս վրայ ձեզի անանկ կօշիկ մը չի նեմ, որ թէ՛ մոտայի համաձայն ըլլայ եւ թէ՛ ձեր ոտքերը չսեղմէ:

— Եթէ կարենաս գոհ ընել զիս, միշտ քու խանութըդ կու գամ:

— Վստահ եղէք:

Կօշկակազը Սեդրակ աղային ոտքի չափը կ'առնէ եւ կ'իմացնէ, թէ քանի մը օրէն պատրաստ պիտի ըլլան կօշիկները:

Սեդրակ աղա քանի մը օրէն կ'երթայ կօշկակարին:

— Պատրա՞ստ են կօշիկներս:

— Այո՛, պատրաստ են:

Կօշկակարին աշկերտը Սեդրակ աղային կը ներկայացնէ կօշիկները:

— Եղբայր, — կ'ըսէ Սեդրակ աղան, — ասոնք պըզտիկ են:

— Ընդհակառակն, մեծ են:

— Ասոնց քիթերը նեղ են:

— Չեմ կարծեր, շատ լայն քիթերն այսօր մաքարու չեն: Կ'աղաչեմ, անգամ մը ձեր ոտքը անցընէիք սա կօշիկները:

Սեդրակ աղա կը նստի: Կօշկակարին աշկերտը քառակուսի տախտակ մը կը դնէ Սեդրակ աղային ոտքերուն տակը: Սեդրակ աղան կը ձեռնարկէ նոր կօշիկները հագնելու: Կօշիկները կ'ապստամբին:

— Ոտքդ ուժով կոխէ՛, — կը պոռայ կօշկակարը:

— Ոտքի վրայ ել ու այնպէս կոխէ, — կ'ըսէ կօշկակարին քալֆան:

— Ուժով ոտքդ գետինը զարկ, — կը խրատէ կօշկակարին աշկերտը:

— Մօ՛, սա փոշիէն ցանէ քիչ մը կօշիկներուն մէջ, որ Սեդրակ աղային ոտքերը դիւրութեամբ սահին ու մտնեն, — կը հրամայէ կօշկակարը պզտիկ աշկերտին:

Հրամանը կը կատարուի:

Կօշիկները հաստատամիտ են:

— Էօ՛Ք, քրտնեցայ պէ ատամ, — կ'ըսէ Սեդրակ աղան երեսը թթուեցնելով, քեզի քառասուն անգամ ապրսպրեցինք, որ մեծ ըլլան, լայն ըլլան, երկար ըլլան:

— Կ'երեւայ որ ոտքերդ ալ քրտնած են եւ անոր համար...

— Չէ քուզում, չէ ճանրմ... կօշիկները նեղ են:

— Անգամ մը հագնիս նէ կը բացուին: Լայն ոտքի ամանները աւելի կը վնասեն նասրներուն:

— Չեմ կրնար կոր հագնիլ:

Կօշկակարը, քալֆայով եւ աշկերտներով, Սեդրակ աղային օգնելու կ'երթայ: Երկու հոգի Սեդրակ աղային թեւը կը մտնեն, կօշկակարը Սեդրակ աղային մէկ ոտքը կը բռնէ եւ կ'աշխատի կօշիկին մէջ դնել: Ամբողջ կօշ-

կակարեան խուճրը կը քաջալերէ Սեդրակ աղան:

- Հա՛, հա՛, կը մտնայ կոր... .
- Քիչ մ'ալ համբերութիւն... .
- Քիչ մ'ալ հաստատամտութիւն... .
- Օ՛ն, քաջալերուէ՛:
- Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ... .
- Քիչ մը դիմացիր, էֆէնտիմ:
- Անգամ մը մտնայ նէ... .
- Հա՛, հա՛, քիչ մնաց:
- Քիչ մ'ալ ճահտ ընես նէ, կը լմննայ կ'երթայ:
- Յոգնեցար նէ քիչ մը յոգնութիւն առ տէ... .
- Չեմ ուզեր, պէ ատամ, թող տուէք հանեմ ոտքս... .

ճիշէրս սըզլամիչ կ'ըլլայ կոր... .

- Բան մը չէ, կ'անցնի:
- Հարիւր անգամ ալ ապապրեցի, որ ես մոտա չեմ ուզեր, ոտքերուս հանգստութիւնը կ'ուզեմ... .
- Կոխէ՛ ոտքդ:
- Ի՞նչպէս կոխեմ, ճանըմ, չէ՞ք հասկնար, որ ոտքերս կ'էրին կոր, կարծես թէ կրակի մէջ կոխած եմ... . թող տուէք, Աստուածնիդ սիրէք, սա ի՞նչ խօսք չհասկըցող մարդոց հանդիպեցանք:
- Քիչ մ'ալ դայրէթ ըրէ՛, էֆէնտիմ:
- Ղայրէթնիդ ալ գետնին տակը անցնի, կօշիկնիդ ալ... . թող տուէք ոտքս, վազ անցայ:
- Բարկանալու իրաւունք չունիք, Սեդրակ աղա:
- Չունիմ, աղբար, չունիմ, դուք իրաւունք ունիք բարկանալու... . թող տուէք սա ոտքս քաշեմ:
- Կօշկակարը ուժով բռնած է Սեդրակ աղային ոտքէն, որուն ինը տասներորդ մասը մտած է կօշիկին մէջ:
- Շատ բծախնդիր էք, Սեդրակ աղա:

Սեդրակ աղա կը զգայ, թէ գերի բռնուած է, ուստի անձնատուր կ'ըլլայ կօշկակարին, որ իր խուճրովը կը յաջողի կօշիկներն անցընել իր յաճախորդին ոտքերուն:

— Տեսա՞ր ինչպէս աղէկ եղաւ... . ոտքի վրայ կայնէ քիչ մը, օ՛հ, մինչեւ տուն երթաս նէ ո՛չ ցաւ կը մնայ, ո՛չ բան... . սանկ քալէ նայիմ:

— Ի՞նչպէս քալեմ, ճանըմ, նասըրներս կը ցաւին կոր, հանեցէք սըւոնք:

— Քիչ մը խօսք մտիկ ըրէ, Սեդրակ աղա... . մինչեւ տուն երթաս, ոտքերդ պիտի վարժուին եւ... .

— Քիչ մը լայնկեկ շինէիք նէ չէ՞ր ըլլար:

— Չ'ըլլար, Սեդրակ աղաս, չ'ըլլար, ամէն խանութ պատիւ ունի, մենք մեր խանութին պատիւը չենք կրնար կոտրել անանկ մեծ, լայն ու տծեւ կօշիկներ կարելով... . ամէն մարդ իր գործը գիտէ:

— Աղէկ, աղէկ, ի՞նչ պիտի տանք:

— Ոսկի մը ու մեծիտիէ մը:

— Առէ՛ք:

— Շնորհակալ եմ: Մեզ մի՛ մոռնաք, Սեդրակ աղա:

Սեդրակ աղան այդ կօշիկներով դուրս կ'ելլէ կօշկակարին խանութէն, նասըրներուն ցաւէն ամէն քայլափոխի հառաչելով, երբեմն ալ արտասուելով: Կը ըզգայ վերջապէս, թէ պիտի չկրնայ շարունակել ճամբան, զբօսարան մը կը մտնէ, բազմոցի մը վրայ կը նստի եւ կօշիկները հանել կ'ուզէ: Չի յաջողիր: Սրճարանին սպասաւորը կը կանչէ եւ կ'աղաչէ, որ կօշիկներն քաշէ: Սպասաւորը բոլոր ուժը կը սպառէ, կարելի չէ կօշիկները հանել: Իմաց կը տրուի կօշկակարին, որ քալֆային ընկերակցութեամբ կը հասնի ու մեծ դժուարութեամբ կը յաջողի ազատել Սեդրակ աղան իր կօշիկներէն: Սեդ-

րակ աղա կը հագնի հին կօշիկները, զորս կօշկակարին խանութէն հետն առած էր, եւ կը հանգստանայ:

— Բնաւ նեղութեան չէք գար կոր, Սեղրակ աղա, — կ'ըսէ կօշկակարը, — ձեւաւոր եւ ճաշակաւոր բան մը հագնելու համար քիչ մը ակռան սեղմելու է մարդս: Ինչ որ է, տուէք սա կօշիկներն ինծի, վաղը ես զանոնք աղւոր խալիպի մը զարնեմ տէ ղրկեմ ձեզի:

— Շատ աղէկ, — կը պատասխանէ Սեղրակ աղան եւ խահուէ մը խմելուն պէս կը մեկնի:

Հետեւեալ օրը Սեղրակ աղան շուկայ կ'երթայ, ապայէ լափեթի մը ու լաստիկ մը կը գնէ, կը հագնի ու գործին կ'երթայ:

Դիտողութիւնները կը սկսին:

— Սա Սեղրակ աղան շատ թոհաֆ մարդ է:

— Ապտալ է պարզապէս:

— Տիւանէ ըսէք սըւոր երթայ:

— Ես ալ տեսայ, ապայէ լափեթին մը անցուցեր է ոտքը, վրան ալ լաստիկ հագեր է...

— Խայտառակութիւն է:

— Ինչ մեղքս պահեմ, հետը պտըտելու կ'ամջնամ կոր:

— Թող գիւղ երթայ նստի, էֆէնտիմ:

— Ատ ոտքերով ընկերութեան մէջ մտնել կարելի չէ:

Այս դիտողութիւնները Սեղրակ աղային ականջը կը հասնին: Սեղրակ աղան կը համոզուի, թէ քաղաքավարութիւնը չի հակառակիր նասըրի, բայց սարսափելի թշնամի է ապայէ լափեթին: Սեղրակ աղան կը ստիպուի հանել լափեթները եւ ընդունիլ մոտային համաձայն կօշիկներն ու անոր հարուածները:

2.

Մոունդի կամ Զատիկի առթիւ բարեկամաց եւ ազգականաց այցելութիւններ կ'ընդունիք:

Շատ անգամ կը պատահի, որ երեք կամ աւելի անձանց այցելութիւնները միաժամանակ ընդունիք:

Սովորութիւն ունինք ասոնց խահուէ, կամ անուշ, կամ օշարակ եւ կամ օղի հրամցնել:

Տան աղջիկը ափսէ ի ձեռին կը մտնէ սենեակ:

Որո՞ւ հրամցնէ նախ եւ առաջ:

Բնականաբար ամենէն տարիքոտին:

(Բնականաբար ամենէն հարուստին):

Աղջիկը իր քայլերը կ'ուղղէ դէպի ճերմակ մազերն, Աբիմելէք աղան:

Աբիմելէք աղան չ'ընդունիր նախապատուութիւնը եւ

— Առաջ Գարրիէլ աղային տուր, — կ'ըսէ:

Աղջիկը կը ներկայանայ Գարրիէլ աղային, որ կը ղրկէ զայն Համբարձում աղային:

Աղջիկը կը տնկուի Համբարձում աղային առջեւ, որ նշանացի Գարրիէլ աղան ցոյց կու տայ անոր:

Աղջիկը կը սկսի ճամբորդութեան, Աբիմելէք աղայէն Գարրիէլ աղային, Գարրիէլ աղայէն Համբարձում աղային, Համբարձում աղայէն Աբիմելէք աղային: Ճամբորդութիւնը կը կրկնուի քսան անգամ, խեղճ աղջկան թեւերուն վրայ կար եւ կարողութիւն չի մնար ափսէն տանելու. այցելուները այս ճամբորդութեան միջոցին յարգանքներ կը փոխանակեն իրարու հետ:

— Կ'աղաչեմ, առէք:

— Կը խնդրեմ, հրամայեցէք. Գարրիէլ աղային տուր, աղջիկս:

— Չեմ ընդունիր, Աբիմելէք աղային տար, աղջիկըս:

— Ոտքերնիդ պագնեմ, մի՛ ընէք, աղջիկը յոգնեցուցիք: Համբարձում աղային հրամցուր, աղջիկս:

— Աստուած չընէ, ես ո՞վ եմ, որ ձեզմէ առաջ առնեմ: Գարրիէլ աղային գնա, աղջիկս:

— Չեմ առներ, չեմ առներ, պարապ տեղը մի՛ գար, աղջիկս:

— Աբիմելէք աղան առնելու է նախ եւ առաջ:

Մոռցանք ըսելու, թէ այցելուներուն մէջ չորրորդ մ'ալ կայ, որ դասատու է եւ ուսումնական խորհուրդէն վկայական ունի:

— Կարելի չէ, որ ընդունիմ. կը վայէ՞ ինձի, որ ձեզմէ առաջ հրամցուիմ. Համբարձում աղան պէտք է որ...

— Իմին խօսքս կ'ըլլայ, Տէր ողորմեա. ճուրճինայի՞ պիտի ելլենք, ամէն բան կարգով կանոնով ըլլալու է: Աբիմելէք աղային տուր, աղջիկս, Աբիմելէք աղան այսօր, Աստուած տայ, երեսուն հազար ոսկւոյ տէր է, ես անոր ծառան պիլէ չեմ կրնար ըլլալ...

— Ատ ի՞նչ պարապ խօսք է, Համբարձում աղա, դուն պատուաւոր մարդ մ'ես...

— Ատա՛մ, պատուաւորութիւնը ստակով կ'ըլլայ հիմա, անանկ չէ՞, պատուելի՛:

— Անանկ է, էֆէնտիմ:

— Գարրիէլ աղային տուէք անանկ է նէ, ան ալ թաղական է:

— Յոգնեցուցիք աղջիկը, էֆէնտիմ...

- Իրաւ է:
- Մեղք է զաւալլըն:
- Վնաս չունի, վնաս չունի, չյոգնեցայ ես, — կը պատասխանէ աղջիկը շունչը կտրած:
- Անուշ պիտի չառնէ՞ք այսօր, հրամմեցէք, — կ'ըսէ տան տէրը:

Վերջապէս Աբիմելէք աղան կը հաւանի նախապատուութիւնն ընդունիլ եւ, երկար պատմութեամբ մը պարզելէ ետք այն պատճառները, որոնց համար կ'ուզէր ամենէն վերջը ուտել անուշը, կը բարեհաճի դգալ մ'անուշ առնել եւ աւուր պատշաճ բարեմաղթութիւններն ընելէ վերջ անուշն ուտել:

Կարգը Համբարձում աղային է:

- Շնորհաւոր նոր տարի, Կիրակոս աղա:
- Շնորհակալ եմ, — կը պատասխանէ տան տէրը:
- Եւ բարի կաղանդ:
- Շնորհակալ եմ:
- Եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն մերոյ:
- Ողջ ըլլաք:
- Ուտիք է մեզ ութ օր եւ անձրեւաբեր հողմունք:
- Այո՛:

Համբարձում աղան ալ կը կատարէ իր պաշտօնը, թէեւ կը մոռնայ Գերմանիոյ կայսեր գահակալութեան տարեդարձը յիշելու:

Գարբիէլ աղա դգալն անուշամանին երկնցնելով կը սկսի բարեմաղթութեանց:

- Շնորհաւոր նոր տարի եւ բարի կաղանդ եւ Աստուածայայտնութիւն:
- Շնորհակալ եմ:
- Աստուած շատ տարիներու հասցնէ խնդու-

թեամբ:

- Բարեկամօք հանդերձ:
- Աստուած քետէր չցուցնէ:
- Ամէն:
- Աստուած քեար պերէքէթ տայ:
- Ամէն:
- Տէր Աստուած ձեր տունը շէն պահէ:
- Ողջ ըլլաք:
- Փեսաներ առնէք, հարսներ առնէք:
- Շնորհակալ եմ:
- Թագերը, պսակները պահէք:
- Շնորհակալ եմ:
- Թոռներ ունենաք:
- Աստուծամով:
- Թոռներու թոռներ ունենաք:
- Աստուած լսէ:
- Թոռներուդ թոռներուն թոռները տեսնես:
- Շնորհակալ եմ:
- Հիօնդութիւն եւ ցաւ չտեսնէք:
- Ամէն:
- Խոր ծերութեան հասնիք:
- Դուք ալ: Անուշ ըլլայ, Գարբիէլ աղա:
- Շնորհակալ եմ, Կիրակոս աղա, հող բոնես ոսկի դառնայ:
- Հրամմեցէք, պատուելի:
- Պատուելին պարզ թեմէննահ մը ընելով հազիւ դը-գալին կը դպչի, ափսէն աղջկան ձեռքէն կ'իյնայ եւ պատուելիին վրան գլուխը կ'անուշնայ ու կը ջրանայ:
- Հիւրերը իրար կ'անցնին:
- Վախցա՞ր, օրիորդ:

- Մի՛ վախնար, աղջիկս:
- Գինիի մէջ քիչ մը կրակ մարեցէք եւ տուէք, որ
խմէ:
- Խեղճ աղջիկ:
- Մենք պատճառ եղանք:
- Թեւէն արիւն առէք:
- Թաքլաք մը նետել տուէք:
- Ժեռոտէլի բասթիլներէն տուէք:
- Սինկէրի կարի մեքենայ մը չունի՞ք:
- Վախցա՞ք, օրիորդ:
- Չէ, չէ, չվախցայ, բայց կը ցաւիմ որ...
- Ցաւելու բան չկայ, օրիորդ, ասանկ օրեր շատ
կը պատահին ասանկ փորձանքներ:
- Գնա հանգստացիր, օրիորդ:
- Աղջիկը դուրս կ'ելլէ. դիւրին է գուշակել, թէ ինչ
կ'ըսէ մտքէն:
- Պատուելի, մահանայով տուչ ըրիր, հէ՞... .
- Քիչ մը թըջեցաւ վրան:
- Ժեռոտէլի բասթիլէն քսեցէք վրան:
- Կը չորնայ, կը չորնայ: Մնաք բարով, պատուե-
լի:
- Երթաք բարով, էֆէնտիմ:
- Մնաք բարով, պատուելի:
- Երթաք բարով, պէյս:
- Կեցէք բարով, պատուելի:
- Երթաք բարով, էֆէնտիս:
- Ա՛հ, սա քաղաքավարութեան ձեռքէն մեր քաշա-
ծը... մանաւանդ դասատուներուն քաշածը:
- Բայց աս ալ բան մը չէ. աւելի սարսափելիները
կան:
- Մտիկ ըրէք:

ԺԳ.

Աբրահամ աղան անգիւտ անձ մըն է խաղի մէջ՝ որ-
չափ ալ կորսնցնէ՝ չի բարկանար, պաղարեամբ կը շա-
րունակէ խաղը, առանց կծու ակնարկութիւններ ընելու
իր խաղակցին: Աբրահամ աղային հակապատկերն է Տի-
մոթէոս աղան, որ սաստիկ կը բարկանայ, երբ բախտը
իրենն չժպտի խաղի մէջ:

Աբրահամ աղան չէր ճանչնար Տիմոթէոս աղան, ո՛չ
ալ Տիմոթէոս աղան կը ճանչնար Աբրահամ աղան, երբ
օր մը զբօսարանին մէջ իրարու հանդիպեցան եւ Տիմո-
թէոս աղան հրաւիրեց Աբրահամ աղան պեզիֆ խաղալու:

— Աբրահամ աղա, եկուր քեզի հետ փարթի մը պե-
զիֆ խաղանք:

— Այսօր ժամանակ չունիմ:

— Կ'աղաչեմ, փարթի մը խաղանք, ժամանակ կ'ան-
ցընենք:

— Շնորհակալ եմ, թող մնայ այսօր:

— Խաղանք, խաղանք... սա թուղթերը բեր ծօ':

— Գործ ունիմ, չեմ կրնար խաղալ:

— Շուտ մը կը լմննայ... շուտ ըրէ ծօ', աղէկ թուղ-
թերէն բեր:

Աբրահամ աղան չի կրնար դիմադրել:

— Մէյ մէկ խահուէի խաղանք, Աբրահամ աղա:

— Շատ աղէկ:

— Կտրէ նայինք... դուն պիտի տաս... տուր նա-
յինք. խաղի մէջ ես բախտ չունիմ ամա, փորձենք...

Կը սկսին խաղալ: Տիմոթէոս աղան անանկ շար-
ժումներ ու ձեւեր կ'ընէ, որ բարկութիւն կը յայտնեն,
երբեմն քթին տակէն կը մրմռայ եւ ծուռ ծուռ կը նայի
Աբրահամ աղային, որ կը վաստկի խաղը:

— Դուք վաստկեցաք... լաւ, տուր նայինք:

— Առէք:

— Աս ի'նչ անճոռնի թուղթեր տուեր ես, աղբար,
կարծես զատեր զատեր գէշ թուղթերը տուեր ես:

— Դուք կտրեցիք:

— Չեմ ըսեր, որ ես չկտրեցի... խաղացէք:

— Վերցուցէք:

— Աս ի'նչ գէշ թուղթ կը քաշեմ կոր, աղբար:

— Բիքն քոզ... քառասուն:

— Աղէկ թուղթերը դուն ես առեր:

— Չորս ասօ... հարիւր:

— Գիտեմ իմ բախտս:

— Բիքա տամա, քառօ Ֆանթի... յիսուն:

— Այսչափ աղէկ թուղթ քաշե'լ... առաջին անգամն
է, որ կը տեսնամ կոր:

— Երկու հարիւր յիսուն...

— Վա'յ շունչանորդի թուղթ վայ:

— Երկու հարիւր յիսուն...

— Ո՞րչափ գրեցիր, աղբար, եօթը հարիւրի մօտե-
ցեր ես... դեռ նոր սկսանք խաղալ, կ'աղաչեմ, ուշադ-
րութիւն ըրէ:

— Քու առջեւդ կը գրեմ կոր, եղբայր... չորս ասօ, հարիւր...

— Վա՛յ թշուառական թուղթ վայ... քսան, հելէ քսան մը բացինք, օրհնեալ է Աստուած:

— Երկու հարիւր յիսուն:

— Պէտք աղբար, քիչ մը կամաց խաղա, որ ես ալ տեսնամ... Ի՞նչ է ան, զըւըր զըւըր երկու հարիւր յիսուն կ'ըսես կը բանաս: Ինչո՞ւ երկու հարիւր յիսուն կ'ըլլայ կոր եղբր... Ի՞նչ ըսել է. գաթը իմին թուղթս գէշ կու գայ կոր...

— Հինգ հարիւր...

Տիմոթէոս աղան ձեռքի թուղթերը սեղանին վրայ կը նետէ եւ Աբրահամ աղային դառնալով,

— Քեզի կամաց խաղա ըսինք, աղբար, մախսուս գիս բարկացնելու համար կ'ընես կոր... ես քեզի ընեմ նէ հոչդ կու գա՞յ:

— Ի՞նչ կ'ընեմ կոր եղբր:

— Տահա ի՞նչ պիտի ընես, աղբար... Ինչէ՞ն հինգ հարիւր կը բանաս կոր եղբր:

— Ճանըմ, առաջ աղջիկ մը եւ պաճախ մը չու նէի՞...

— Ունէիր մի, չունէիր մի, ես ի՞նչ գիտնամ, աղբար... մարդուս գլուխը խելք կը ձգե՞մ կոր մի ես. իմ խաղի՞ս մի նայիմ, քուկինի՞դ մի նայիմ. աճէլէտով, հիէթով խաղալ մը ունիս, կարծես քի բանակի մը գլուխ անցեր ես ու մեծ յաղթանակ կը տանիս...

— Վերջէն պաճախ մը քաշեցի:

— Ե՞րբ քաշեցիր, անանկ աճէլէ կը խաղաս որ...

— Վերջն ալ աղջիկ մը առի:

— Ես չտեսայ... ինչ է նէ, աղբար, գրէ, ուզածիդ

չափ նշանակէ. շատ աղէկ, աղբար, թուղթ առ:

Աբրահամ աղան կը նեղուի եւ շուրջը գտնուողներուն կը նայի, որոնք չըթունք կը խածնեն հասկցնելու համար իրեն, որ համբերէ:

— Ձխաղա՞ս, — կը պոռայ Տիմոթէոս աղան, — չըխաղա՞ս, ինչո՞ւ ծանր կը խաղաս կոր:

— Հազար, — կ'ըսէ Աբրահամ աղան:

— Հազար՞... հազար՞... մութլախ աս թուղթին մէջ բան մը կայ, դուն թուղթերը կը ճանչնաս կոր, — կ'ըսէ Տիմոթէոս աղան եւ թուղթերը ուժով կը նետէ դէպի Աբրահամ աղան:

— Ե՞ս կը ճանչնամ կոր թուղթերը:

— Ձեմ հասկնար, աղբար... չեմ նայիր կոր տէյի ուզածիդ չափ ալ գրեր ես:

— Աւելի՞ գրեր եմ:

— Ի՞նչ ըսեմ:

— Ծօ սա թուղթերը ժողովէ ու բեր... գրէ՛, պէտամ, գրէ՛:

— Խըբանէթ, ատանկ խօսք մի՛ ըներ:

— Գրէ՛, պէտամ, գրէ ըսինք ա՛:

— Գրեմ բայց...

— (Ոտքի ելլելով եւ պոռալով) գրէ ըսինք, աղբար, գրէ ըսինք... խօսքը չեն երկնցներ:

— Անանկ չեչտով մը կ'ըսես կոր որ...

— (Աւելի պոռալով) գէշ խօսք մը չըրինք ա՛, գրէ ըսինք:

— Ըսիք, բայց...

— (Աթոռին վրայ ելլելով) գրէ՛, պապամ, գրէ՛...

— Ձեմ ըսեր, թէ չըսիք, բայց չէր վայլեր որ...

— Գէշ խօսք մը ըսի՞նք, աղաներ, դուք ըսէք...

գրէ ըսինք, ուզածիդ չափ գրէ ըսինք. խօսքը այսչափ չեն երկնցներ: Աբրահամ աղա, Աբրահամ աղա, թէ որ դուն իմ տեղս ըլլայիր, ինչե՞ր չէիր ըներ արդեօք... զբօսարանը տակնուվրայ կը բերէիր, բայց ես չեմ բարկանար ձեզի պէս:

— Աւելի՞ գրեցի:

— Գրէ ըսինք, այօլ:

— Ինչո՞ւ ըսես, եղբայր:

— (Զբօսարանին դրան առջեւ պոռալով) այս մարդը խօսք չի հասկնար պէ... գրէ ըսինք, այօլ, քուկին ձեռքէդ բռնող եղա՞ւ, մի գրեք ըսող եղա՞ւ, ինչո՞ւ կ'երկնցնես խօսքը... Աբրահամ աղային խահուէ՞ մը եփէ ծօ. վաստկեցար փարթին, խմէ խահուէ՞դ, անուշ ըլլայ... շատ աղէկ կը խաղաք կոր, ես չիյտեմ կոր խաղալ, ի՞նչ ըսեմ տահա...:

— Մի՛ եփեք ծօ, փարթին չլմնցաւ տահա:

— Զլմնցա՞ւ մի:

— Եկուր, Տիմոթէոս աղա, սա փարթին լմնցուր, — կ'ըսեն ներկայ գտնուողները:

— Պոչ բան է, աղբար, գիտեմ կոր, պիտի կորսընցընեմ. բայց, ինչ է նէ, խաղանք: Մեզի ուրիշ թուղթ բեր ծօ...

Թուղթերը կը փոխուին: Կը սկսին խաղալ:

— Կ'աղաչեմ, որ կամաց կամաց խաղաս, Աբրահամ աղա:

— Շատ աղէկ:

— Կտրէ:

— Կտրեցի:

— Հրամեցէք, խաղացէք:

— Առէք:

— Սա պոչ թուղթերը տանք նայինք:

— Հրամեցէք:

— Նայինք այս անգամ ինչ քոզ պիտի բացուի:

— Դեռ յայտնի չէ:

— Կարծես միշտ միեւնոյն թուղթերն են:

— Քառօ քոզ... քառասուն:

— Կենէ սկսաւ:

— Ութսուն:

— Անգամ մը սկսի նէ վերջը չի բերեր որ...

— Ինծի ալ կարծես քի ինատընա աղէկ թուղթ կու գայ կոր:

— Ատանկ է, մէկ կողմին գէշ գայ նէ՝ միւս կողմին աղէկ կու գայ:

— Հարիւր...

— (Զեռեքը բացալով) այս ո՞րչափ թուղթ, աղբար... այսչափ թուղթով մամիկս ալ կը խաղայ:

— Երկու հարիւր յիսուն... զարմանալի է այս թուղթը...

— Անանկ է, աճեմիին աղէկ թուղթ կու գայ կ'ըսեն. այդ թուղթը ինծի գայ նէ քսան չես կրնար գրել դուն:

— Ճիշդ է:

— Տիմոթէոս աղա, սա թուղթը նետէ, — կ'ըսէ Տիմոթէոս աղային քովը նստողներէն մին:

— (Թուղթերը նետելով եւ պոռալով) մի՛ խառնուրէք, աղբար, մի՛ խառնուրէք պէ, մի՛ խառնուրէք պէ... զաթը ինծի գէշ կու գայ կոր, դուրսէն մի՛ ըսէք, մի՛ ըսէք պէ, մի՛ ըսէք պէ... մի՛ խառնուրէք պէ... քանի՞ անգամ կ'ըսեն մէկ խօսքը աղբար... մի՛ խառնուրէք պէ... էօ՛Ք, ասոր համար է, որ բազմութեան մէջ խաղալ չեմ ուզեր ա՛:

— Երկու հարիւր յիսուն...
 — Ի՞նչ երկու հարիւր յիսուն պէ դուն ալ... Թուղթը ես պիտի քաշէի:
 — Ես պիտի քաշէի:
 — Ի՞նչ շուտ երկու հարիւր ըրիր:
 — Յիսուն...
 — Խաղէն խապար չունիս ամա, աղօթք ըրէ, որ թուղթ կու գայ կոր: Ինչո՞ւ առաջ յիսունը չբացիր, որ վերջէն ալ հինգ հարիւր ըսէիր... չիյտես կոր ամա, թուղթը կ'օգնէ կոր:
 — Հինգ հարիւր:
 — Հինգ հարի՞ւր մի... ելէք քովէս քիչ մը, ճանրմ, քիթս կը մտնէք կոր նէ... ձեռքս չեմ կրնար երկնցնել, որ թուղթ նետեմ, հեռացէք քիչ մը, անդին գացէք, էօ՛Ֆ... Ի՞նչ հինգ հարիւր է, աղբար, հինգ հարիւրը ուսկի՞ց հանեցիր... քանի՞ աղջիկը ելաւ, քանի՞ պաճախ ելաւ: Այս խաղին խելքս չի պառկիր վեսելամ...
 — Երկու հարիւր յիսուն:
 — Վաթսուն մըն ալ բանանք նայինք:
 — Հարիւր:
 — Քսան ալ մէկ բանանք: Օ՛հ, օ՛հ, օ՛հ, ասանկ չնչին թուանչաններով... աղբա՛ր, եկուր սա տեղերնիս փոխենք:
 — Փոխենք:
 — Թուղթ առ:
 — Առէք... երկու հարիւր յիսուն:
 — Դեւ կայ այս թուղթերուն մէջ:
 — Հազա՛ր...
 — (Կից մը տալով սեղանին) վագ անցիր, Աստուածդ սիրես նէ... ասանկ խայտառակութեամբ խաղ չի

խաղացուիր: Աղբար, թուղթը ո՞վ տուաւ:

— Դուն տուիր:
 — Անանկ է նէ թուղթը դուն պիտի նետէիր:
 — Ես նետեցի ես:
 — Ոչ, ե՛ս նետեցի:
 — Սխալ է:
 — Ես նետեցի:
 — Ո՛չ:
 — Այո՛:
 — Ո՛չ: Ո՞վ նետեց, աղաներ, դուք ըսէք:
 — Իրաւ որ մոռցանք:
 — Դուն նետեցիր, աղբար, իրաւունք ունիս, յանցանքն իմս է... իմս է, որ չգիտցած, շտեսած մարդուս հետ թուղթ կը խաղամ կոր:
 — Ինչո՞ւ ծանր խօսքեր...
 — Ի՞նչ ծանր խօսք, աղբար, յանցանքն իմս է կ'ըսեմ կոր, ա՞ս ալ ծանր խօսք է: Ես այս խաղը խաղալուն կերպը չեմ գիտեր կոր, լմնցաւ... Վա՛յ շունչանորդի թուղթ վայ, վա՛յ անիծից արմատ թուղթ վայ, այսչափ ալ ձախորդութի՛ւն, կարծես կը հալածէ կոր գիս, աղբար... գետնին տակն անցնիմ թէ որ մէյ մըն ալ այս պեզիքը խաղամ նէ: Աղբար, ես խաղի մէջ բնաւ չեմ բարկանար, բայց անանկ պարագաներ կան, որ մարդս ինքնիրմէ կ'ելլայ:
 — Շատ իրաւունք ունի Տիմոթէոս աղան,— ըսաւ ներկաներէն մին,— ինծի ալ գէշ թուղթ մը եկաւ օր մը, մազ մնաց որ կռիւ պիտի ընէի:
 — Եթէ այս թուղթը ուրիշի մը գար, մեծ փոթորիկ մը կ'ելլէր այսօր հոս,— յարեց ուրիշ մը:
 — Շատ քիպարութեամբ վարուեցաւ Տիմոթէոս ա-

դան չիտակը, — մրմուսաց երբորդ մը:

— Եթէ Տիմոթէոս աղային տեղ ուրիշ մը ըլլար, Աբրահամ աղան շատոնց ծեծը կերած էր:

— Ծիտակը ես չեմ բարկանար, երբ կորսնցնեմ, — պատասխանեց Աբրահամ աղան:

— Հրամանքնի՞դ չէք բարկանար, — Հարցուց Տիմոթէոս աղան:

— Այո՛:

— Ետեւէ ետեւ երկու Հարիւր յիսուն բանամ, հինգ Հարիւրներ բանամ, Հազար բանամ, չես բարկանար, Հէ՞... Ծանրմ, ձգենք հիմա պարապ խօսքերը, փարթին լմնցա՞ւ:

— Ձէ տակաւին:

— Լմնցենք ուրեմն: Նորէն թուղթ տանք. դուն տուր... ո՛չ, ո՛չ, ինծի տուր ես տամ... չէ, չէ, դուն տուր... Հէ՞... կեցիր այս անգամ ես տամ... տո՛ւր, աղբար, տո՛ւր, դուն տուր... Ի՞նչ կ'ըսես:

— Որոշումդ տուր:

— Դուն տուր. Ի՞նչ տամ, աղբար:

— Որոշում թէ թուղթ:

— Տո՛ւր, թուղթը տուր:

— Կտրէ՛:

— Կտրեցի:

— Առէք... կ'աղաչեմ միայն, որ չբարկանաք:

— Զբարկանա՞մ... բարկացող կա՞յ:

— Զիյտեմ. եւ եթէ պիտի բարկանաք՝ չխաղանք:

— Մի՛ խաղար, աղբար, մի՛ խաղար. գաթը դուր ասանկ էք, երկու երեք փարթի կը խաղաք, կը վաստկիք, յետոյ կը փախչիք: Ո՞վ բարկացաւ... ըսենք թէ բարկացայ, Ի՞նչ իրաւունք ունիս բռնանալու իմ վրայ, որ

չբարկանամ. դուն իմ բարկութեանս քէ՞ յֆն ես... գնա սըկէց: Զաթը քեզի պէս մարդոց հետ խաղալը չի վայլեր ինծի: Անպիտան... .

Աբրահամ աղան կը մտածէ Տիմոթէոս աղային ականջներէն քաշել, բայց քաղաքավարութիւնը կը կապէ իր ձեռքերը եւ թոյլ չի տար, որ գործեն: Ի՞նչ պէտք ունիմ, կ'ըսէ ինքնիրեն, նեղուելու նոյնիսկ այն բանին մէջ, որ զուարճացնելու սահմանուած է: Ինչո՞ւ այսչափ Համբերեմ:

Ամէն յաղթող, ինչ բնաւորութեան տէր ալ ըլլայ, առաւել կամ նուազ աչք կը գոցէ պարտեալին թերութեանց. եւ այս խաղին մէջ Աբրահամ աղան իր Համբերութեամբը միշտ victis honos ըսաւ Տիմոթէոս աղային:

Բայց Տիմոթէոս աղան չի լռեր:

— Տեսա՞ք, եղբայրներս, Ի՞նչ գէշ թուղթ եկաւ. ես զարմացայ, թէ ի՞նչպէս Համբերեցի: Ինձմէ չէր զարայդ Համբերութիւնը: Եթէ Աստուած նոյն պահուն Համբերութիւն չներշնչէր ինծի, չէի կրնար դիմանալ. որչափ աղէկ կը խաղամ, այնչափ գէշ թուղթ կու գայ, կարծես թուղթերը վրէժ կը լուծեն ինձմէ, եւ երբ այս վիճակին մէջ Աբրահամ աղան «պիտի բարկանաս նէ չեմ խաղար» կ'ըսէ, իր պայադիութիւնը կը յայտնէ:

— Ներեցէք, կարծեմ թէ պայադի չեմ:

— Ես քեզի պայադի չըսի, պայադիութիւնդ կը յայտնես ըսի:

Ներկաները կ'ակնարկեն Աբրահամ աղային, որ ձայն չհանէ:

— Մարդս քաղաքավարութիւնը ձեռքէ ձգելու չէ, եթէ դուն քիչ մը քաղաքավարութիւն կամ խիղճ ունենայիր, այնչափ երկու Հարիւր յիսուն չէիր բանար: Ար-

ժէքը խահուէ մըն է ամա, մարդկութիւնը փարայի վրայ չէ: Ինչ որ է, աս ալ խրատ մը ըլլայ ինծի... զաթը ձեզի պէս մարդոց բարեւ տալը յանցանք է:

Տիմոթէոս աղան, այս ատենախօսութենէն ետք, գոր զբօսարանին մէջ պտըտելով կ'ընէր, դուրս կ'ելլէ նախատալի նայուածք մը նետելով Աբրահամ աղային:

— Ի՞նչ տեսակ մարդ է այս, — կ'ըսէ Աբրահամ աղան ներկաներուն:

— Ի՞նչպէս եղաւ, որ անոր հետ խաղացիր, — պատասխանեց մէկը, — մենք անոր բնաւորութիւնը գիտենք եւ բնաւ չենք խաղար հետը. շատ անկիրթ մարդ է:

— Չըլլայ որ ուրիշ անգամ խաղաս, — ըսաւ ուրիշ մը:

Վերջապէս ներկաները հետզհետէ խօսք առին հասկընելու համար Աբրահամ աղային, որ այսչափով գոհ ըլլայ:

Բայց քիչ մը թողունք ասոնք եւ Տիմոթէոս աղային տանը դրան առջեւ երթանք ու մտիկ ընենք:

— Ի՞նչ է աս վիճակը, տան մէջ ո'չ կարգ կայ, ո'չ կանոն. ամանները չեն լուացուած, սենեակները չեն աւլուած. սա լամպան ի՞նչ գործ ունի հոս, փապուճները ի՞նչ գործ ունին հոն, վարագոյրը պատուած է, չէք կարեր. չոճուխին վարտիքները ինչո՞ւ հոս կախած էք. ինչո՞ւ պարապ տեղը կրակ կը վառէք կոր...:

— Ինչո՞ւ կը պոռաս կոր ճանըմ, ի՞նչ եղար կենէ. պեզի՞ք խաղացիր դարձեալ, ի՞նչ ըրիր:

— Բան մըն ալ չխաղացի. պեզի՞ք մըն է առեր անցեր էք... մե՞ղք է ուզել, ֆրամէն բան կանոնաւոր ըլլայ:

— Ի՞նչ կայ անկանոն... չոճուխին վարտիքները քոնսոլին վրա՞յ դնենք:

— Չիյտեմ... վերէմ պիտի ըլլամ ձեր ձեռքէն:

— Տիմոթէոս աղա, Տիմոթէոս աղա, աս քաշուելու բան չէ:

— Պապանձէ:

— Հայրիկ, հայրիկ...:

— Լռէ', շուն...:

Տղան կը սկսի լալ:

— Լռէ', հիմա ականջներդ կը փրցնեմ հա':

Կի՛նը կօշիկները կը հագնի եւ դուրս կ'ելլէ:

Հետեւինք իրեն:

Շիտակ զբօսարան կ'երթայ, ներս կը մտնէ եւ զբօսարանին տիրոջը ցած ձայնով հարցում մը ընելէն եւ անկից մեծ դժուարութեամբ պատասխան մը կորզելէն ետքը կ'ողողուի Աբրահամ աղային:

— Խոս խոճաման մարդ ես եղեր, փրասայի պէս պիտի ունիս, չե՞ս ամչնար դուն, չխպնա՞ծ չե՞ս խըպնիր, չամչցա՞ծ, չիյտե՞ս որ իմ էրիկս կը բարկանայ երբ որ կորսնցնէ. չխպնած քեզի, իրաւունք չունի՞մ հիմա քու պիտիք փրցնելու. պատասխան տուր:

Աբրահամ աղան արձան կը կտրի:

— Սըւոր նայէ մէյ մը, կարծես թէ ուրիշին կը խօսիմ. չպատասխանե՞ս, իշու չափ եղեր ես եւ խելք չե՞ս ըներ կոր որ...:

— Սխալեցաւ, տիկին, սխալեցաւ, մէյ մըն ալ չ'ըներ, — կ'ըսէ զբօսարանին տէրը:

— Եթէ անգամ մըն ալ իմանամ, որ հետը թողի՞ք խաղացեր ես, իրաւ որ միտերդ կտոր կտոր կը փրցնեմ:

— Մէյ մըն ալ չ'ըներ. Աբրահամ աղա, բարտոն ըսէ տիկինին:

— Բարտոն, տիկին, բարտոն:

— Այօլ, գիտէք կոր քի կը բարկանայ, տունը տակ-
նուվրայ կ'ընէ նէ, քիչ մը սայղը ըրէք, մեղքցէք ինծի-
ինծի ալ մեղք է, քա վա'յ պանա:

— Գնա', տիկին, գնա', հոգ մի ընեք:

Աբրահամ աղա բերանը չի բանար, որովհետեւ
մարդիկ կան, որ երբ բարկանան՝ չեն կրնար խօսիլ. քիչ
մըն ալ կը նստի եւ յետոյ կը մեկնի, սակայն ուխտ կ'ը-
նէ, որ մէյ մըն ալ մէկու մը հետ չխաղայ, մինչեւ որ
թաղին թաղական խորհուրդէն գրուած վկայագիր մը
չներկայացուի իրեն: